

У К Р А Ї Н С Ь К А Д И Т И Н А

Місячна газетка для шкільної молоді

Ціна 50 коп.

„Ukrainska Dytyna“
(Das ukrainische Kind)

Monatliche Zeitschrift
für die Schuljugend

Рік I.

КОСТОПІЛЬ, ЛЮТИЙ 1942 РОКУ

Число 2.

ДО ШКОЛИ!

Ще кілька днів, і діти підуть до школи.

Перерва в науці, викликана великими морозами й браком палива, напевно не відбрала нашій молоді охоти до науки, до здобування знань, потрібних для себе, для щастя і добра свого народу, який сотки літ був позбавлений можливості розвиватись у дусі власної національної культури.

На жаль, наше українське село (про українське місто наразі нема мови) не має доброї української книжки. Також і школа наша не має всього, що повинна мати, зокрема зошитів, учбового приладдя, підручників, особливо — підручників. Ці, що є, — цілком чужі, не наші, написані на спеціальне замовлення для дітей радянської школи, для виховання будучих „героїв“ Радянського Союзу в комуністичному дусі. Основним змістом кожного радянського підручника, оповідання, кожного арифметичного завдання, кожного віршика є культ „мудрого“ вождя народів — Сталіна. Основним тлом для кожної акції є багатоврожайні золоті лани колгоспів, на яких лунає „радісна“ пісня трудящих при супроводі мелодійного тріскотіння потужних тракторів.

В нашій, — не радянській школі — без піонерів і комсомольців, без червоних прапорів, лозунгів, без соцзмагання, без добровільних і платишпигунів і донощиків — радянський підручник треба замінити живим словом учителя.

Основним моментом виховання в нашій школі є Бог і Батьківщина.

Найближчим авторитетом не розпусна комсомолка — „комсорг“, але учитель — вихователь, старший приятель дівчорі. В атмосфері натуральної свободи, серед друзів, а не донощиків, діти працюватимуть, змагаючись досхочу, але не задля наказу з Кремля, не для статистики процентів та графіків методкабінетів і стінгазет.

Вбога наша школа, вбогі й школярі!

Але брак підручників не повинен стримувати української дитини перед дверима рідної школи.

Діти, просіть, благайте батьків, щоб пустили Вас до школи, щоб зрозуміли, яку велику кривду Вам і всьому українському народові принесе батько, що прийде до школи з понурою заявою: „Випишіть мого Гриця, пане керівнику. Чобіт не має, штанці подерлись.“

Що ж його робити. Звичайно, школа штанців не пошиє, чобіт не дасть, але зате може дати дітям великий незнищальний капітал знань, якого ніхто не відбере, не вкраде, не спалить, не обезцінить.

Великий капітал нагромадить пильний учень на ціле життя. Цей капітал стає росте, а в будучині принесе такі прибутки, що й чоботи купити можна і штанці пошити. Та й не тільки собі!

Великий наш поет, пророк і духовий вождь українського народу — кріпацький сиротинка — пастушок „пас ягнята за селом“ в старій полатаній сорочці і вже напевно чобіток на ногах не мав.

Але це не перешкодило йому придбати великий капітал, яким він і з нами поділився і якого ще старчить на багато наступних поколінь.

Син сільського коваля, Іван Франко, здобув капітал знань серед панських дітей у „панській“ школі, які засміювались з його бідного полатаного сдягу. Ми, не панські діти, тепер з великою пошаною низько схиляємо наші голови перед постаттю великого письменника, вивчаємо біографію ковальського сина, як приклад для себе.

Всі до школи, діти! В чоботах, в постолах, в дерев'яних ходаках-саморобах, а весною — босо: веселіше, приємніше ступати босою ногою по рідній, своїй землі, йдучи до своєї, рідної школи!

ШАНУЙ!

Шануй могили тих, що впали
За рідний нарід, рідний край!
Там скрили скарб, любов сховали,
В барвінок, братки їх збирай!

Із тих могил вогонь посвяти
Бери й у серці бережи!
Прийдеться і тобі віддати
Його на віттар вітчизни.

Я. Вільховський.

Ярослав Мудрий

(Історична довідка)

20 лютого 1942 р. скінчилось 888 літ від дня смерті одного з найславніших українських князів, Ярослава Мудрого.

За його княжіння, що тривало від 1019 до 1054 р. Київська Українська Держава займала одне з перших місць серед держав Європи.

Розуміючи, що тільки в єдності сила,

Ярослав, після боротьби з іншими українськими князями, сполучив у своїх руках всю землю українську. А поконавши ворогів внутрішніх, забрався до ворогів зовнішніх.

Розгромив під Києвом печенігів, диких племя, яке нищило Україну набігами і відібрав від Польщі Червенські міста, що були захоплені польським князем Болеславом

Першим після смерті Володимира Великого.

Побачили іноземні королі та князі, що з Ярославом небезпечно сваритися і стали старатися жити з ним у згоді, а часто й поміччю у нього просили.

В середині своєї держави теж завів Ярослав лад та порядок. Віра Христова остаточно закріпилася в Україні. Освіта та письменність поширювалися все більше. Князь особисто дбав про це, бо й сам він був дуже вченою й освіченою людиною.

Не дарма його прозвали Мудрим.

Київ за часів Ярослава став одним з найгарніших міст у світі, яким захоплювалися не тільки свої, але й чужинці.

Князь прикрашав свою столицю гарними церквами, палатами і іншими будівлями. Найславнішою з них є собор св. Софії, збу-

дований Ярославом на місці перемоги над печенігами.

Щоб забезпечити Київ від нападів ворогів, оточено його укріпленнями і валом, в якому зроблено так звану „Золоту браму“.

В тому ж часі повсталася й Київська Печерська Лавра — монастир, який був осередком християнства і освіти.

Одною з найважливіших пам'яток по Ярославі, що дійшла до наших часів, є складений ним збірник старовинних українських законів, який зветься „Правда Ярослава“ або „Руська Правда“.

Ярослав Мудрий був одним з великих людей, якими може гордитися Україна, а панування його є світлою і щасливою сторінкою в історії українського народу.

М. Головинський

ЛЮТИЙ

Всі стежечки на полі
Снігами замело...
Попід гнучкі тополі
Сховалося село.

Сховалося, припало
До самої землі
І думає: „Чимало
Терпіти ще мені!

Хоч як короткий лютий —
(Бо двадцять вісім днів!)
Не видно і не чути
Кінця оцій зимі!

Які щасливі, Боже,
Ведмідь, їжак, борсук:
Вони проспати можуть
Зиму, бо лапу ссуть.

Ми ж босі і голодні —
В коморі ні зерна,
В хліві реве сьогодні
Корівонька одна.

Корівці — бараболі
Товченої дамо,
Самі ж її без солі
І сала поїмо.

Та ляжемо, щоб тую
Біду якось проспять...!
...А лютий все лютує
Та снігом засипа

Всі стежки та дороги
До нашого села...
...Спи ж, селянине вбогий,
До весни, до тепла!

КАЗОЧКИ БАБУСИ ДЛЯ ГРИЦЯ Й ГАННУСИ

Переказали М. ГОЛОВИНСЬКИЙ і Г. ШУВАРСЬКА

ЗАЄЦЬ І МАВПА

(АФРИКАНСЬКА КАЗКА)

Ех ти, — сказала Мавпа Зайцеві, — боягуз. Все оглядаєшся та скоса зиркаєш на всі боки. Хвилинки не всидиш спокійно.

Ти на себе глянь, — відповів Заєць. — Усе чухаєшся то тут, то там.

От і погодились вони: цілісінький день з ранку до вечора просидіти рядком. Заєць обіцяв не зиркати на всі боки, не оглядатись, а Мавпа — не почухатись ні разу.

Настав призначений день. Сіли наші друзі рядком. Заєць вперто дивився в землю, а Мавпа сиділа, склавши руки на грудях, і не чухалась.

Так вони просиділи до полудня. Не витерпіла Мавпа й каже: Коли я була на війні, кулі ранили мене і

сюди, і ось куди, і ще ось куди!

А сама пальцем показує куди влучали кулі та все — чух! чух! чух! — наче ненавмисно.

Заєць кріпився, кріпився, та нічого не може вдіяти з своїми очима. От він і каже: А коли я на війні був, з усіх боків налетіли на мене вороги. Я зі страху давай кидатись то сюди, то туди, то вправо, то вліво.

І куди покаже Заєць, у той бік швидко зирк! зирк! очима, — наче ненавмисно.

Так і висиділи до вечора Заєць і Мавпа і обоє додержали слова: Заєць не оглянувся жодного разу, а Мавпа жодного разу не почухалась.

Переказав М. Головинський

НЕПОРЯДНА КУМА ЯВДОХА

У Явдохи-господині був муж працюватий, а сама Явдоха дуже лінива була — нічого робити не могла.

А як пішов муж з дому на роботу — то все шкереберть обернулося. І все господарство зійшло би нанівець, — та на щастя були ще дома господареві помічники: кіт та кітка, свинка — хрюхрошка і курочка — кокошка.

Тільки сонечко зійде, а вони всі до роботи.

Кіт на печі сухарі товче, кітка на

припичку спідничку шие, курочка — кокошка в чобітках кімнату мітлою замітає, свинка на городі овес товче, коник сам в ліс по дрова поїхав...

Явдосі й нічого робити.

І все було би гаразд. Але десь узялася в хаті мишка — норишка.

Дрімає кіт, а мишка йому носик наставить і глумиться і кепкує:

— Тобі би молочко пити та нас, мишей, ловити — а ти кухарем став! І кітка сидить та шие, і курки у вас дурочки, а свині — ет, краще й не ка-

зати! І як вам усім не сором?

Всіх побунтувала мишка і цікаво ждала, що то буде.

Задумався кіт, а й кітка лягла на припічку тай муркоче.

— І справді? Сама господиня не дбає — а мені що?!

...Всі перестали працювати. В хаті нелад.

Сіла Явдоха за стіл обідати, їсти нема що. Хотіла взяти жупанець, а він незалатаний. Подивилася, а хата незаметена.

Побігла Явдоха за свинкою:

— Чому овес нетовчений?

— Буде з мене! Вже мені миш проходу не дає своїми смішками.

Розсердилася Явдоха, на мишку розкричалася. А мишка їй каже:

— Де господиня така — то буде

подібна слуга... Зачнеш ти працювати, то будеш і з них пожиток мати.

— Але ж вони самі працювали — лютилась ще Явдоха.

— Вони від господаря навчилися! А ти візьмешся працювати, то вони знову пригадають собі господареву науку.

— Може й правду каже... — подумала Явдоха й пустила мишку.

Взялася за всяку працю поволеню, хоча спершу було їй тяженько. Потім привикла, бо мусила.

Побачив кіт, що господиня працює, й якось гірко йому було на сонці грітися. Поліз на піч, сухарі товче. А за ним і кітка, і курочка прибігла, і свинка взялася до роботи тай каже:

— Хто працює — тому не жаль помагати.

Переказала Г. Ш—ська.

СТОРІНКА БУКВАРИКА ≡ ДЛЯ МАЛОГО ШКОЛЯРИКА

(для наймолодших дітей, що вже трохи вміють читати)

Склали М. ГОЛОВИНСЬКИЙ і О. ЛОТОЦЬКА

Розмова півня з куркою взимку.

Злетіла курка з сідала та й кричить:

— Цілу зиму ходжу босоніж! Цілу зиму ходжу босоніж!

А півень курку лає, на це відповідає:

— Ну, а де ж твої постелики? Ну, а де ж твої постелики?

Загадка

Що влітку одягається, а на зиму одержі цурається?

ЛИСТ ДО МАМИ

Тарасова мама поїхала до тітки Одарки і там заночувала. Тарасові було дуже скучно без мами. Він за нею журився і дуже сердився, що, не сказавши, вона поїхала так надовго і не знать, коли вернеться.

Старша його сестра Настуся каже: „Підожди до вечора“. А Тараско не хоче ждати: „Я їм листа напишу — нехай зараз же вертаються і нехай привезуть мені гостинців і ласощів: медяників, ягід, бубликів. А як я виросту, то їм тоді привезу багато — багато всього.“

Він сів, далі взяв шматочок паперу і написав аж два хрести, а словами сказав: „Мамо я хочу, щоб ви швидше вертались додому, а то буду плакати“. Написавши, згорнув папірець, заліпив його, наслинивши пальчики, і поклав на маминому столі.

Настуся й каже: „Мама все одно не прочитають, бо хіба ж так пишуть. Треба букви, а не хрестики.“

Тараско не повірив: адже мама великі і все прочитають.

СНІГОВА БАБА

— Ну те, хто з вас там бистріший?

То ідіть в садок скоріше,

Купи снігу там лежать,

Бабу треба нам скачать!

Бабу з снігу враз зліпили.

Очі з вугілля всадили,

Рот із буряка зробили.

От, так баба! Молодці!

Ну, дивуйтесь, горобці.

З ЖИТТЯ ТА НАУКИ

Історія сірників.

Трудно собі уявити, як можна жити без сірників. А проте всього сто років тому вогонь добували викреслюючи іскри з кременю.

Сто років тому французький студент Шарль Сорна винайшов фосфорні сірники. Вони були отруйні і небезпечні тому, що містили в собі отруйний білий фосфор і вибухову бертолетову сіль.

На зміну їм прийшли шведські, або „безпечні“ сірники. Якщо таким сірником потерти по смужечці паперу на сірниковій коробочці, вкритій нешкідливим, червоним фосфором, то сірник запалюється.

Тепер виріб сірників змеханізовано. Тонесенькі дерев'яні скипочки закріплюються в рухомій стрічці так, щоб кінці їх, при рухові стрічки, спускались в сумішку сірчастої сурьми, сурика та бертолетової солі. Після сушіння, готові сірники автоматично знімаються з стрічки і запаковуються в коробки.

Кожна сірникова машина виробляє коло п'яти мільйонів сірників на день.

Незнані світи.

Не зважаючи на великий розвиток науки, не зважаючи на літаки, автомобілі, на світі є ще багато недосліджених країв.

В Канаді та Лябрадорі є великі простори землі, де знаходиться тільки кілька стежок.

На Гренландію вибиралось вже багато наукових виправ, все таки її середущої частини не просліджено.

У Венесуелі є краї, де раз-у-раз відкривають щораз нові тварини і рослини.

В Африці не просліддили досі частини Сахари, що лежить на південь від Єгипту.

На мапах Бельгійського Конга є кілька рік лише зазначених крапками,

бо не знають докладно їх бігу.

Мапи середущої Австралії роблені тільки за поміччю літаків.

В пустині Гобі, де пару літ тому найшли в піску яйця величезного, перелотопового ящура-динозавра, є ще сьогодні місця, де не ступила нога білої людини.

Не знаємо добре великої Сибірської тундри.

Багато ще є непрослідженої землі кругом обох бігунів.

Це все поле до праці для географів, геологів, природників і інших науковців.

Лещата

Перший раз про лещата згадує знаменитий грецький історик Ксенофонт, який жив 400 років перед нашою християнською ерою.

В одному зі своїх історичних оповідань Ксенофонт між іншим розказує, що дикі азіати під час зимових походів прикріпляли до ніг легкі вербові плетениці, які підтримували тягар тіла на глибокому сипкому снігу. На таких лещатах можна було лише ступати, не ковзаючи. Таких лещат ще й тепер вживають на далекій півночі, в Сибірі і Канаді. У районах цих місцеві мисливці роблять лещата з овального обруча, обтягненого з обох сторін шкірою. Ці, так звані „канадські“ лещата пристосовані до ходіння не тільки по снігу, але й по багнах (збільшена поверхня стопи!)

Перші лещата — ковзанки — були занесені до Європи монголами. Вони навчили народи північної Європи широко стосувати лещата під час воєнних вправ на безмежних снігових просторах Півночі. Спортивного значення набули лещата недавно — в краях Скандинавії. В 1870 р. в Телемаркені (Норвегія) відбулися перші спортивні змагання на лещатах. Відтоді цей спорт страшенно розвинувся на цілім світі.

СМІХОВИНКИ

Старенький дідусь Степан вийшов уранці купити норму хліба. По дорозі стрінув кума Івана.

— Що чути куме?

— Що ж, біда — всей час я голедний — нема чим їсти.

— Так, так Степане, нема чого їсти.

Зустрінулось двох учнів: один з них був веселий, другий сумний.

— Чого ти, Івась, такий веселий?

— Бо буде школа. А чого ти такий сумний?

— Також тому, що буде школа, а я не маю черевик.

Учитель питає учня: — Скажіть, прошу, до якого роду звірят належить корова?
Учень: — До жіночого.

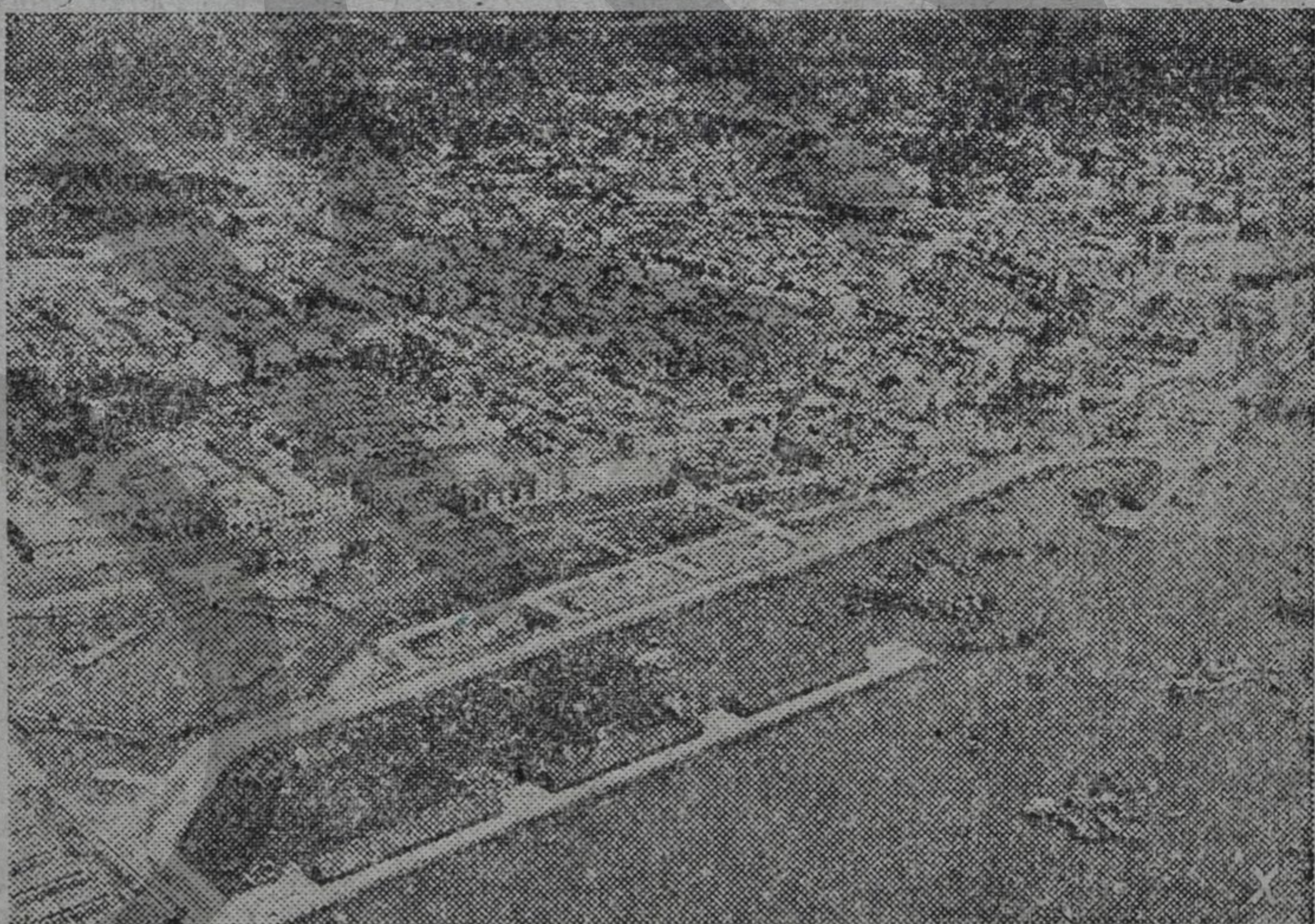
Перегляд воєнних подій в лютому

НА СХІДНЬОМУ ФРОНТІ. На вимогу Англії та Америки більшовики день-у-день повторювали свої безглузді атаки на німецькі зимові позиції. Сталін і його капіталістичні приятелі постановили битись до останньої краплі крові (не своєї, а червоноармійців). Ці операції принесли більшовикам тільки величезні втрати.

У СХІДНІЙ АЗІЇ. 11 лютого японці взяли місто Сінгапур, а за кілька днів здався цілий острів. Розпочинається генеральна японська офензива на острів Суматру. Успішно також проходить офензива в Бірмі. Під кінець місяця японці досягають Рангуну — столиці Бірми. Японці висаджують також свої війська на ряді островів Малайського архіпелагу, а летунство налітало навіть на Австралію.

В ПІВНІЧНІЙ АФРИЦІ. Німецько-італійські війська переслідують відступаючого ворога. Відбувалися часті сутички розвідних відділів. Летунство безперервно переслідувало ворога.

НА МОРЯХ. В Каналі Ла-Манш був бій між німецькими і англійськими кораблями. Німецьким кораблям удалося успішно про-

Фотознімка з літака одної частини сінгапурського фронту.

битись біля самих берегів Англії на океанські води. При цьому збито багато англійських літаків. Німецькі підводні човни, оперуючи біля берегів Америки, потопили багато ворожих кораблів.

ВІДПОВІДІ РЕДАКЦІЇ

„ДІДУСЬ“

Редакція радо вітає кожного Дідуса та його пропозиція стало співпрацювати з нами. Діти охоче слухатимуть бесід Дідуса на релігійні теми.

П. ДЕМИДЮК А. СТЕПАНЬ.

На превеликий жаль, всі примірники „Української Дитини“ ч. 1. продані. Адміністрація просить про своєчасне замовлення газетки.